

отраслевой реферативной информации по вопросам педагогики, психологии и образования. Освещено участие в кооперативной деятельности по созданию реферативной информации сети ведущих научных библиотек в сфере образования. Показана необходимость очертить перспективы развития и усовершенствования определенного отраслевого ресурса.

Ключевые слова: інформаційний ресурс, Государственная научно-педагогическая библиотека Украины имени В. А. Сухомлинского, сеть образовательных библиотек, отраслевая реферативная информация.

УДК 002:001.82(477)

Наталія Кропочева,

наук. співробітник відділу наукової реферативної інформації
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕВОЇ РЕФЕРАТИВНОЇ
БАЗИ ДАНИХ ЯК СКЛАДНИКА ІНТЕГРОВАНОГО ГАЛУЗЕВОГО
ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ
В ДНПБ УКРАЇНИ ІМ. В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО:
ЛІНГВІСТИЧНИЙ ТА ТЕХНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ**

У статті проаналізовано особливості процесу впровадження АБІС ІРБІС-64 у практику роботи бібліотеки. Висвітлено технологічні особливості роботи в ІРБІС. Розглянуто лінгвістичні характеристики текстів рефератів.

Ключові слова: інтеграція, галузева реферативна база даних, реферат, синтаксичні конструкції.

Становлення і розвиток суспільства знань зумовили нове розуміння ролі й місця бібліотек у ньому, які покликані забезпечувати вільний доступ широкого кола користувачів до інформації.

Особливу роль у процесі задоволення інформаційних потреб в інформації психолого-педагогічного спрямування відводиться Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського як національному галузевому книгосховищу, науково-інформаційному, науково-методичному і координаційному центру, в діяльності якої створення об'єднаних галузевих інформаційних ресурсів було визнано пріоритетним напрямом діяльності. Зокрема, у рамках НДР «Теоретичні та науково-практичні аспекти створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського» (2011–2013) розроблялися теоретичні, технологічні й організаційні засади формування об'єданого інформаційного ресурсу з педагогіки та психології, які знайшли своє відображення в «Концепції створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу (ІГІР) у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського» [5].

Результатом реалізації концепції стало спрощення доступу насамперед для віддалених користувачів до інтегрованих бібліотечно-інформаційних ресурсів у режимі онлайн завдяки єдиному вікну доступу через портал бібліотеки.

У Концепції створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського зазначено, що його головною метою є відображення структури знань з питань педагогіки й освіти та забезпечення рівного доступу до відповідної інформації для всіх учасників освітнього процесу незалежно від їхнього статусу й перебування. Також визначено, що інтеграція ресурсів має відбуватися на трьох рівнях: організаційно-технологічному, логічному й фізичному. На логічному рівні в інформаційних системах інтеграції підлягають описи даних – метадані, аналогом яких в бібліотеках є вторинна інформація. До кола цих документів належать реферативні бази даних, які є також продукцією бібліотек.

Дослідження організаційних, методичних та теоретичних засад інтеграційних процесів у бібліотечній сфері та формування галузевих інформаційних ресурсів, які є одним із ефективних інструментів в розширенні вітчизняного інформаційного простору, перебувають в полі зору як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Значна частина публікацій подає виклад результатів бібліометричних, наукометричних, інформетричних досліджень щодо оптимізації тематичного та змістового наповнення галузевих інформаційних ресурсів. Серед них можна відзначити роботи С. Добровської [3], С. Кириленко [3], К. Лобузіню [4], М. Сороки [8], Н. Зайченко [2] та ін.

Метою статті є висвітлення організаційних та методичних особливостей роботи в програмному забезпеченні САБ ІРБІС-64 з огляду на вимоги, які потрібно вирішувати сьогодні.

Одним із найвагоміших корпоративних проєктів, здійснюваних останніми роками ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського спільно з мережею освітянських бібліотек, є створення галузевої реферативної бази даних (2006 р.). Функціонування галузевої реферативної БД дало змогу об'єднати зусилля освітянських бібліотек для створення ІГР на якісно іншому рівні і, як результат, поліпшити рівень задоволення інформаційних потреб користувачів за рахунок надання їм вільного й багатоаспектного доступу до об'єднаного інформаційного ресурсу.

У контексті вищесказаного слід підкреслити, що для забезпечення практичної реалізації завдань концепції галузевої реферативної бази даних в 2013 р. було переведено з програмного забезпечення Greenstone на нову інформаційно-пошукову систему (САБ ІРБІС-64). Освоєння САБ ІРБІС-64 розпочалося з розроблення методичних матеріалів з освоєння АРМУ «Каталогізатор», а також правил заповнення закладок і полів згідно з

нормативною інформацією. Щоб уникнути помилок під час виконання технологічних процесів у ІРБІС-64, співробітники відділу наукової реферативної інформації вивчали досвід роботи колег з Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Програмно-технологічні рішення та технологічну підтримку галузевого реферативного ресурсу здійснював відділ науково-технічного забезпечення та впровадження комп'ютерних технологій ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського.

Слід підкреслити, що співробітники відділу наукової реферативної інформації опрацьовують статті з періодичних і продовжуваних видань, збірників наукових праць психолого-педагогічної тематики після здійснення опису основних бібліографічних елементів відділом комплектування бібліотечних фондів, відділом наукової інформаційно-бібліографічної діяльності або відділом наукового опрацювання документів і організації каталогів. Після аналітико-синтетичного опрацювання статей фахівці відділу наукової реферативної інформації вводять реферативну продукцію, а також реферати, надіслані в рамках кооперативної співпраці з сімнадцяти наукових бібліотек НАПН України та МОН України до галузевої БД з питань педагогіки, психології та освіти.

Загалом процес уведення рефератів у реферативну БД розпочинається з вибору робочого листа (РЛ) KNIGI та вводу таких елементів бібліотечного запису, як «поле 541» – заголовок (назва) (російською та англійською мовами); «поле 331» – зміст анотації українською (російською та англійською мовами); «610» – ненормовані ключові слова (теж трьома мовами).

Слід відзначити функціональні переваги оновленого пошукового інтерфейсу:

- наявність повної інформації про публікацію: журнал, випуск, рік тощо;
- можливість підібрати всі публікації автора, наявні в електронному вигляді;
- інтеграція інформації «Галузевої реферативної бази» з БД «Електронна бібліотека», «Періодика», «Книги», «Рідкісні книги», «Зведена база даних дисертацій з питань освіти, педагогіки та психології», «Зведена база даних періодичних видань», «Сухомліністика» та «Бібліотечна справа».

Водночас наявні певні проблеми практичного та теоретичного характеру: локалізація знань щодо формування реферативних записів реферативної БД, встановлення та уточнення термінологічних словників з дотриманням національної та культурної ідентичності.

Актуальною, на нашу думку, є необхідність розглянути деякі аспекти проблематики лінгвістичного характеру під час виконання окремих технологічних операцій процесу реферування. Розглянемо синтаксичний розбір структури речень, метою якого є побудова нових та визначення речень, які мають увійти до складу реферату. На основі власного досвіду роботи референтом у відділі наукової реферативної інформації ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського в більшості випадків під час виявлення основних семантичних характеристик тексту первинного документа, скорочуючи або замінюючи фрагменти тексту, необхідно об'єднувати їх з метою досягнення змістової цілісності тексту реферату та зменшення його обсягу. Для виконання цього завдання, на наш погляд, референтові потрібно використовувати складносурядні конструкції через їх понятійну об'ємність та наявність у них декількох рівнозначних простих (повних чи неповних, поширених або непоширених) речень. Наприклад: *Узагальнено результати дослідження, наведено приклади таких завдань та проаналізовано рівні розвитку наглядної, логічної форм мислення та стилі мислення в учнів V класів, а саме: в певній кількості учнів переважає логічна форма мислення, абстрактно-логічний стиль мислення; у меншій кількості – логічна форма мислення та конкретно-ситуаційний стиль мовлення* [8]. Як бачимо, це складносурядна конструкція, у якій є три простих повних поширених речення, одне з яких з'єднується з іншими за допомогою сполучника *та*. У більшості випадків у рефератах, отриманих за допомогою екстрагування, в семантичному блоці «Основна частина» використовують більше складносурядних конструкцій та простих поширених речень. У заключній частині «Висновки» зазвичай більше складнопідрядних конструкцій. Наприклад: *«Констатовано, що рівень розвитку економічного мислення у студентів V курсу – найвищий, відповідно у IV – середній, у III – найнижчий. Резюмовано, що результати дослідження матимуть прикладне значення для оптимізації навчального процесу»* [9]. Таких прикладів можна навести багато. Знаючи алгоритм застосування певних конструкцій, можна побудувати певні моделі (кліше) для кожного семантичного блоку, що дасть можливість референту опрацювати більші інформаційні масиви. Звичайно, у своїй роботі ми використовуємо маркери, які відповідають певному змістовому аспекту, індикатори послідовності викладу теми та підсумкового характеру. Однак актуальність досліджень саме цього спрямування є очевидною.

Розвиток та тематичне наповнення галузевого реферативного

інформаційного ресурсу на засадах інтеграції є пріоритетним напрямом діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, яка характеризується двохвекторною спрямованістю: по-перше, проблема поширення і поглиблення спільної корпоративної і кооперативної роботи ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та провідних бібліотек мережі щодо наповнення галузевої реферативної БД залишається актуальною в організаційно-методичному аспекті. Вочевидь, щоб розв'язати її, слід узагальнити накопичений практичний досвід роботи в цьому напрямі, чітко визначити відповідність між розв'язуваними завданнями і формами взаємодії, виявити найбільш актуальні форми співпраці бібліотек ВНЗ III–IV рівнів акредитації, НДУ НАПН України і МОН України у кожному окремому випадку та спрогнозувати параметри їх взаємодії.

По-друге, необхідність вивчення технологічних та лінгвістичних аспектів формування інформаційного змістового простору, зокрема оволодіння технологічними процесами оброблення даних в АРМі «Каталогізатор» і дослідження лексико-семантичних характеристик текстів рефератів.

Список використаних джерел

1. Блюменау Д. И. Информационный анализ / синтез для формирования вторичного потока документов : Учеб.-практ. пособие / Д. И. Блюменау. – СПб. : Профессия, 2002. – 240 с. – (Серия «Специалист»).
2. Игнатюк М. В. Внедрение Системы автоматизации библиотек ИРБИС-64 в работу ОУНБ им. Олега Ольжича города Житомира / М. В. Игнатюк // Науч. и техн. б-ки. – 2009. – № 11. – С. 115–118.
3. Кириленко С. Е. Развитие технологий представления информации в реферативной базе данных «Україніка наукова» / С. Е. Кириленко, С. В. Добровська // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2011. – Вип. 31. – С. 137–145.
4. Лобузін К. В. Створення інтегрованого бібліотечного простору: основні проблеми та шляхи вирішення / К. В. Лобузін // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2012. – № 2. – С. 34–41.
5. Концепція створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України ім. В. О. Сухомлинського / [Рогова П. І., Артемов Ю. І., Вараксіна Н. В., Лобановська І. Г. ; наук. ред. : Рогова П. І.] ; НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. – К. : [б. в.], 2012. – 23 с.
6. Крючин А. А. Використання бази даних рефератів наукових видань України для аналізу тенденцій розвитку в галузі інформатики / А. А. Крючин, Н. М. Мініна, Л. М. Овсієнко // Матеріали міжнародного симпозіуму «Інноваційна політика та

законодавство в Європейському Союзі та Україні: формування, досвід, напрямки наближення». – Київ : Фенікс, 2011. – С. 252–253.

7. *Сорока М. Б.* Національна система реферування української наукової літератури : моногр. / М. Б. Сорока ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2002. – 209 с.

8. *Цибух Л. М.* Багатоваріантність розв'язання математичних завдань як фактор розвитку творчого та логічного мислення / Л. М. Цибух, Д. Ф. Цибух // Наука і освіта. – 2012. – № 9. – С. 222–226.

9. *Цимбал М. В.* Особливості та специфіка помилок при розв'язанні творчих економічних задач студентами-фінансистами / М. В. Цимбал // Наука і освіта. – 2012. – № 9. – С. 226–231.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2015 р.

UDC 002:001.82(477)

Nataliia Kropocheva,

Scientific Associate of V. O. Sukhomlynsky State Scientific and Pedagogical National Library of Ukraine

Prospects for development industry review databases as part of an integrated information resource in Sukhomlynsky State Scientific-Pedagogical Library of Ukraine: technological and linguistic aspects

Development of a branch abstract database in V. O. Sukhomlynsky State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine is analysed. Technological and linguistic aspects of process of summarizing are considered; in particular technological stages of introduction of papers in the software of SAB IBRIS-64 are allocated. On the example of summarizing of articles of the Science and education magazine the structure of papers in syntactic measurement is considered.

Keywords: interaction, integration, sectorial abstract database, abstract, syntax.

УДК 002:001.82(477)

Наталія Кропочева,

науч. сотрудник отдела научной реферативной информации
ГНПБ Украины им. В. А. Сухомлинского

Перспективы развития отраслевой реферативной базы данных как составляющей интегрированного отраслевого информационного ресурса в ГНПБ Украины им. В. А. Сухомлинского: технологический и лингвистический аспекты

Проанализированы некоторые аспекты развития отраслевой реферативной базы данных в контексте реализации Концепции составляющий интегрированного отраслевого информационного ресурса в ГНПБ Украины им. В. А. Сухом-

линского. Рассмотрены технологические и лингвистические особенности построения рефератов, в частности изложены технологические этапы введения реферативных записей в программном обеспечении САБ ИРБИС-64. На примере реферирования статей журнала «Наука і освіта» рассмотрен процесс реферирования в синтаксическом измерении, в частности изложены особенности подбора синтаксических конструкций с учетом смысловых акцентов рефератов. Спрогнозированы перспективные тенденции, характерные для содержательного и тематического наполнения реферативной БД.

Ключевые слова: интеграция, отраслевая реферативная база, реферат, синтаксические конструкции.